

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

філологічний факультет

Кафедра зарубіжної літератури та теорії літератури

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

Художньо-біографічні літературні жанри

вибіркова

Освітньо-професійна програма Зарубіжна література та теорія літератури

Спеціальність 035.01 Філологія (зарубіжна література та теорія літератури)

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

філологічний факультет

Мова навчання українська

Розробники: кандидат філологічних наук, асистент, асистент кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури **Альона Романівна Тичініна**

Профайл викладача

http://philology.chnu.edu.ua/?page_id=286

Контактний тел.

0992255201

E-mail:

a.tychinina@chnu.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle

<https://moodle.chnu.edu.ua/course/view.php?id=4019>

Консультації

Очні консультації: щопонеділка з 13.00 по 14.40.

Онлайн-консультації: за попередньою домовленістю.

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

Дисципліна *«Художньо-біографічні жанри»* є однією із обов'язкових дисциплін зі спеціальності 035.01 Філологія (зарубіжна література та теорія літератури) для освітньо-професійної програми рівня освіти бакалавр, яка викладається у 7 семестрі в обсязі 4 кредити (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS). Курс *«Художньо-біографічні жанри»* спрямований на поглиблення теоретико-літературних компетентностей студентів спеціальності 035.01 Філологія (зарубіжна література та теорія літератури). Він призначений для того, щоб студенти могли осмислити, засвоїти і системно використовувати актуальні теоретико-літературні поняття біографістики у сучасних методологічних варіаціях біографічного методу. Дана дисципліна формує навички компетентного погляду на біографію митця у контексті літературного процесу, дає знання методів і прийомів герменевтичного, біографічного й рецептивного аналізу літературних текстів.

Дисципліна спрямована на осмислення, засвоєння і системне використання теоретично-методологічного апарату сучасних біографічних студій. Після засвоєння даної дисципліни студенти набувають необхідних знань та умінь для подальшої наукової та практичної роботи з галузі літературознавства, вміють компетентно здійснювати цілісний літературознавчий аналіз біографічних поетичних, прозових та драматичних текстів.

2. Мета навчальної дисципліни:

Мета навчальної дисципліни *«Художньо-біографічні жанри»* полягає в усвідомленні студентами-філологами жанрової специфіки біографічних текстів, а також у оволодінні ними методикою аналізу текстів художньої біографії. Дисципліна сприяє розширенню професійного світогляду, позаяк розглядає біографію як текст у контексті актуальних методологічних проблем сучасного літературознавства.

3. Завдання – простежити еволюцію біографічного методу, проаналізувати його сучасні методологічні варіації, класифікувати художні біографічні жанри, навчити фаховому аналізу біографічного тексту.

4. Пререквізити. Вступ до літературознавства, теорія літератури, культурологія, історія зарубіжної літератури, історія зарубіжної критики і літературознавства, проблеми літературознавчої термінології, сучасні літературознавчі школи в Україні, рецептивна поетика, культурологія, психологія, мистецтвознавство, лінгвістика.

5. Результати навчання

знати:

- поняття біографії та автобіографії у літературознавчому контексті;
- визначення термінів «художня біографія», «художньо-біографічна проза», «життєпис», «художній життєпис», «біографіка», «біографістика», «біографема», «біографічна лакуна», «біографічна мозаїка»;
- контекстні параметри біографії;
- принципи «конструювання біографії»;
- особливості біографічної риторики;
- маркери біографічної нарації
- рецептивні аспекти реалізації біографічного жанру;
- класифікацію художньо-біографічної прози;
- специфіку автобіографії як наджанрового утворення.

вміти:

- аналізувати літературний текст біографічного кшталту;
- писати різні види автобіографій;
- розрізняти фактичну й інтелектуально-духовну біографію;
- побачити проблему «дистанції» в біографічному дослідженні;
- прокоментувати специфіку біографічного зсуву (turn) та неklasичну методологію (в межах феноменології, герменевтики, психоаналізу, структуралізму-постструктуралізму-постмодернізму);
- виокремлювати місця пам'яті як чинник формування біографічного дискурсу;

- аналізувати жанрову специфіку біографічної малої прози, повісті, роману-біографії, листи, щоденники, есе.

3. Опис навчальної дисципліни

3.1. Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	лекцій	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	4	7	4	120	15	30			69	6	залік

3.2. Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Біографія як текст у контексті методологічних проблем												
Тема 1. Поняття біографії у літературознавчому контексті. Фактична й інтелектуально-духовна біографія. Актуалізація термінів «художня біографія», «художньо-біографічна проза», «життєпис», «художній життєпис», «біографіка», «біографістика», «біографема», «біографічна лакуна», «біографічна мозаїка».	9	1	2		1	5						
Тема 2. Проблема «дистанції» в біографічному дослідженні.	5,5	0,5	1			4						

Контекстні параметри біографії.												
Тема 3. Методологічна специфіка «біографічного методу». Біографія і особистість письменника як визначальні моменти творчості.	5,5	0,5	1			4						
Тема 4. Біографічний зсув (turn) та неklasична методологія (в межах феноменології, герменевтики, психоаналізу, структуралізму-постструктуралізму-постмодернізму).	5,5	0,5	1			4						
Тема 5. Принцип «конструювання біографії». Біографічна риторика (П. Бурд'є). Біографічна нарація (П. Рікер). Рецептивні аспекти реалізації біографічного жанру.	8	1	2		1	4						
Тема 6. Місця пам'яті як чинник формування біографічного дискурсу.	5,5	0,5	1			4						
Тема 7. Автобіографія як самопрезентація особистості. Хронотоп дитинства у художній автобіографії.	7	1	2			4						
Разом за змістовим модулем 1	46	5	10		2	29						
Змістовий модуль 2. БІОГРАФІЗМ ЯК ЧИННИК ЖАНРОТВОРЕННЯ												
Тема 1. Поетикальні принципи аналізу біографічного тексту.	7	1	2			4						
Тема 2. Класифікація	7	1	2			4						

художньо-біографічної прози.												
Тема 3. Жанрова специфіка біографічної малої прози. Художньо-біографічні оповідання й новела.	7	1	2			4						
Тема 4. Наративні особливості біографічної (автобіографічної) повісті.	8	1	2		1	4						
Тема 5. Жанрові параметри роману-біографії.	8	1	2		1	4						
Тема 6. Епістолярій як генологічний різновид художньо-документального жанру	8	1	2		1	4						
Тема 7. Щоденники, щоденникові нотатки як жанрові різновиди художньо-документальної прози	8	1	2		1	4						
Тема 8. Жанр літературного портрету.	7	1	2			4						
Тема 9. Фрагментарна біографія як різновид художньо-біографічної прози	7	1	2			4						
Тема 10. Письмо про Себе фікційного суб'єкта. Автобіографія як наджанрове утворення.	7	1	2			4						
Разом за змістовим модулем 2	74	10	20		4	40						
Усього годин	120	15	30		6	69						

3.3. Теми практичних занять

№	Назва теми
1	Художня біографія як «поліфонічне» багатоголосе утворення.
	Розрізнення понять „автор біографії” (агент твору), „наратор біографії” (агент оповіді), „суб'єкт біографії” (агент життєпису) „висловлювач біографії” (агент дискурсу), з одного боку, та „читач біографії” (агент твору), „персонаж біографії” (агент наратива), „об'єкт біографії” й „реципієнт біографії” (агенти життєпису).

2	Тексти з непрямим авторським впливом (твори А. Труайя «Еміль Золя» й «Лев Толстой», П. Сипрію «Бальзак без маски», Ж. де Лангледа «Оскар Уайльд, або Правда масок»).
3	Тексти з прямим авторським впливом (твори А. Моруа «Три Дюма», «Прометей, або Життя Бальзака»; Є.Люєка «Історія прекрасної бітинки», А. Красноглазова «Сервантес», В. Коптілова «Вольтер»).
4	Дослідження внутрішнього світу головного героя та написані у формі есе чи психологічної розвідки (роман-есе Б. Сушинського «Тарас Шевченко: геній в самотності», «Матеріали до психобіографії С. М. Ейзенштейна» В. Подороги).
5	Наративні особливості альтернативних та фіктивних художніх біографій («Дванадцять обручів» Ю. Андруховича, «Клуб Дюма, або Тінь Рішельє» А. Переса-Реверте, «Код да Вінчі» Д. Брауна).
6	Реальна біографія історичних осіб як ключ до розуміння життєпису вигаданого персонажа (Г. Грасс «Траєкторія краба»).
7	Зародження ідей біографічного кшталту (Ксенофонт „Кіропедія”, Плутарх „Порівняльні життєписи”, „Життєпис найславніших митців, скульпторів та архітекторів” Дж. Вазарі).
8	Ш.О. Сент-Бев – основоположник біографічного методу.
9	Окреслення перспективи вивчення ідеальних біографічних легенд для історії літератури у статті Б. Томашевського „Література і біографія” (1923). Біографічна легенда як справжній літературний факт.
10	Ідея про динамічну особистість Г. Винокура („Біографія як наукова проблема”, 1924). Співпереживання та вболівання як неодмінна умова реалізації біографічного жанру.
11	Внесок у методологію біографічного методу досліджень С. Аверінцева („Плутарх и античная биография”, 1973).
12	Типологічне співвідношення тексту і особистості автора у дослідженні Ю. Лотмана „Літературна біографія в історико-культурному контексті” (1986).
13	Взаємозв’язок біографічного методу з герменевтикою, компаративістикою, інтертекстуальністю. Вплив біографічного методу на виникнення інших методів і шкіл. Критика методології біографічного методу.
14	Приклад практичного застосування біографічного методу в літературознавчому дослідженні (аналіз наукових статей, монографій, авторефератів дисертацій).

3.4 Самостійна робота

№ з/п	Назва теми
1.	Психоаналітичні розвідки про митців, написані професійними психоаналітиками (З. Фройд – про Шекспіра, К.Г. Юнг – про Джойса, С. Балей – про Шевченка)
2.	Розвідка Л. Стречі «Відомі вікторіанці» (1918) щодо «нової, або сучасної біографії».
3.	Комплексне вивчення особливостей «сучасної біографії» А. Моруа («Аспекти біографії»).
4.	Паратекстуальні особливості художньо-біографічної прози.
5.	Терміни „біофікція”, або „фікціональна біографія”.
6.	Біографічна фальсифікація.
7.	Дослідження біографії митця в контексті наукового узагальнення персонології.
8.	Архівістика у дослідженні біографії.
9.	Особливий тип межі між автором і героєм в автобіографічному творі. Аналіз показових автобіографічних текстів: В. Маяковський: „Я сам (Автобіографія)”, А. Ахматова „Коротко про себе”, А. Бєлий „Котик Лєтаєв” та інші зразки.

10.	Можливі ідейні формати автобіографії: розкриття концепції особистості, особистість в історичній перспективі та духовна автобіографія.
11.	Написати автобіографію у довільному форматі (креативний стиль, творчий підхід). Обсяг – 1-2 сторінки формату А4.
12.	Прокоментувати використання біографічного методу у матеріалах конференцій „Модуси автобіографічного письма” (Київ, 2010), „Біографія як текст” (Чернівці, 2014).
13.	Самостійне опрацювання методології: Деррида Ж. „Ухобиографии. Учение Ницше и политика имени собственного”.

3.5 Тематика індивідуальних завдань

№	Назва теми
1	Біографізм як творчий метод.
2	Жанрова природа, типологія, жанрова модальність текстів nonfiction та їх функціонування.
3	Біографія вченого у художній літературі.
4	Мемуарно-документальні романи-хроніки.
5	Мемуарні автобіографічні й біографічні повісті
6	С. Цвейг та П. Акройд як визнані майстри біографічного жанру.
7	Аналіз тексту М. Пруста „Проти Сент-Бева” (1954).
8	Т. Потніцева і сучасне українське дослідження духовної автобіографії. Поняття про гіпотетичну біографію та генеалогію творчості (О. Матійчук). Проблема фікціонального у біографічному полі (В. Фесенко) та специфіка письма про Себе як фікційного суб'єкта (Ю. Павленко).

4. Система контролю та оцінювання

Види та форми контролю

Формами поточного контролю є усна чи письмова (тестування, есе, реферат, творча робота) відповідь студента.

Формами підсумкового контролю є залік.

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути:

- стандартизовані тести;
- проекти (індивідуальні та командні, дослідницько-творчі проекти);
- написання есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним

		курсом
--	--	--------

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота																	Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1							Змістовий модуль 2										40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	T17		
3,6	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5		

5. Рекомендована література

5.1. Базова (основна)

1. Аверинцев С.С. Плутарх и античная биография/ С.С.Аверинцев. –Москва: Наука, 1973. – 278с.
2. Автобиография. К вопросу о методе. Тетради по аналитической антропологии. № 1/ Под ред. В.А.Подороги. Серия «Esse homo». Москва: Логос, 2001. 438 с.
3. Ассман А. Простори спогади: форми та трансформації культурної пам'яті. Київ : Ніка-Центр, 2012. 440 с.
4. Бабенко Т. Автор і читач: зміна текстової стратегії (на прикладі текстів художньо-біографічної прози) // Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка (філологічні науки). – 2004. – № 3 (71) березень. – С.122—127.
5. Бабенко Т. Особливості авторської присутності в текстах сучасної художньо-біографічної прози // Слово і Час. – 2005. – № 10. – С.39-45.
6. Безрогов В. Г. Коллективное и персональное в автобиографии // Человек. 2003. № 5. С. 26–38.
7. Біографія як текст : матеріали XI Міжнародної поетикологічної конференції (16-17 жовтня 2014р). –Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2014. –137с.
8. Брюкнер П. Тиранія покаяння. Ессе о западном мазохизме. СанктПетербург.: Издательство Ивана Лимбаха, 2009. 239 с.
9. Буряк Л. Інсталяція як біографічний конструкт: Гнат Павлович Житецький // Українська біографістика. 2017. Вип. 15. С. 13-42. URL: http://ub.nbuv.gov.ua/doc/ubi_2017_15_4.
10. Ващенко В. Концепт «інтелектуальна біографія» та конструювання «наукових біографій» в українській історіографії // Ейдос. Альманах теорії та історії історичної науки. Вип.4. Київ, 2009. С. 475–486.
11. Винокур Г.О. Биография и культура/ Г.О.Винокур. –Москва: URSS, изд-во ЛКИ, 2007. – 96с.
12. Галич О. А. Художня біографія : проблеми теорії та історії / О. А. Галич, О. О. Дацюк, Л. В. Мороз. – Рівне, 1999. – 94 с.
13. Георгиева Н. Г. Мемуары как феномен культуры и как исторический источник // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: История России. 2012. № 1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/memuary-kak-fenomen-kultury-i-istoricheskiy-istochnik> (02 жовтня 2018).
14. Голубович И. В. Биография: силуэт на фоне Humanities (Методология анализа биографии в социогуманитарном знании). Монография. Одесса: СПД Фридман, 2007. 420 с.
15. Голубович І.В. Біографія як соціокультурний феномен: методологія аналізу в гуманітарному знанні / І.В.Голубович// Інтегративна антропология. –2009. –№1(13). –С.47–53.

5.2. Допоміжна

1. Абульханова-Славская К. А. Психология и сознание личности (проблемы методологии, теории и исследования реальной личности). Москва-Воронеж: Арк., 1999. С. 23–150.

2. Астрахан Н. І. Біографія Сократа в контексті розвитку античної драми // ПЛ. – 2014. – Вип. 89. – С. 165–177.
3. Бабенко Т. Образ наратора у текстах сучасної художньо-біографічної прози // Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка (філологічні науки). – 2004. – № 7 (75) липень. – С.193-198.
4. Бабенко Т. Проблеми інтертекстуальності в українській художньо-біографічній прозі (на матеріалі документальної повісті-подорожі В. Стадниченка «Іду за Сковородою») // Література. Фольклор. Проблеми поетики: Зб. наук. праць / Упоряд. М. Х. Гуменний. – К.: «Твім інтер», 2004. – Вип.17. – С.90-96.
5. Быстрицкий Е. К., Козловский В. Н., Пролеев С. В. Бытие человека в культуре (опыт онтологического подхода). Київ: Наукова думка, 1992. С. 28-75.
6. Вазари Дж. Жизнеописания наиболее знаменитых живописцев, ваятелей и зодчих/ Джорджо Вазари; Пер. с итал. А. Венедиктова и А. Габричевского. Санкт-Петербург: Азбука-классика, 2006. 288 с.
7. Висоцька Н. О. (Авто)біографічна фальсифікація як знаряддя десакралізації канонічного автора („Трагедія Артура” А. Філіпса) // ПЛ. – 2015. – Вип. 91. – С. 34–45.
8. Выготский Л. С. Психология искусства. Москва: Педагогика, 1987. С. 7–259.
9. Драненко Г. Ф. Автор наратор і протагоніст як агенти й суб’єкти перетину та перестанови (само)ідентичностей у сучасному біографічному дискурсі // ПЛ. – 2013. – Вип. 88. – С. 89–105.
10. Драненко Г. Ф. Тканина життєтвору Ролана Барта в інтелектуальній біографії письменника Тіфен Самойо // ПЛ. – 2015. – Вип. 91. – С. 7–22.
11. Коршунова С. І., Кобута С. С. Біографічні паралелі як підстава типологічного вивчення творчості Джорджа Орвелла та Івана Багряного // ПЛ. – 2014. – Вип. 89. – С. 256–265.
12. Кузєбна В. В. Автобіографізм як складовий компонент малої прози Ш. Андерсона (на прикладі новели „Смерть у хащах”) // ПЛ. – 2008. – Вип. 76. – С. 52–58.
13. Куницька І. В. Роман-біографія в контексті модерністської естетики (на матеріалі роману В. Вулф „Орландо”) // ПЛ. – 2014.
14. Левицька О. С. Загадки біографії Томаса Гарді: спроба прочитання у творчості Джона Фаулза // ПЛ. – 2014. – Вип. 89. – С. 286–294.
15. Маценка С. П. Музика як складова біографічного тексту // ПЛ. – 2014. – Вип. 89. – С. 29–40.

6. Інформаційні ресурси

1. <https://archive.org/details/literaturoznachat2/page/n565/mode/1up?view=theater>
2. https://shron1.chtyvo.org.ua/Volkov_Anatolii/Leksikon_zahalnoho_ta_porivnialnoho_literaturoznavstva.pdf?
3. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP meta&C21COM=S&2 S21P03=FILE=&2 S21STR=PI 2016 93 5
4. <http://www.nbuv.gov.ua>